

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Суми
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21.06.2024 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. XI Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 травня 2024 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2024. 197 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2024
© Автори, 2024

МАРКОВИЧ О. С.

студентка, гр. ІС-31,

Сумський державний університет

(наук. керівник: д.і.н., проф. С. І. Дегтярьов)

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО

Кричевський Василь Григорович український архітектор, мистецтвознавець, майстер декоративно-житкового мистецтва, громадський діяч, художник, графік [1]. І це перелічена тільки мала частина його здобутків, адже як важлива історична постать він був надзвичайно цікавою та талановитою людиною.

Ще будучи зовсім юним він почав насичувати себе красою українського мистецтва замальовуючи українську архітектуру і не тільки її. Уже тоді проявлялися його здібності пов'язані з мистецьким напрямом. Кричевський зміг в достатньо юному віці вступити до Харківського Технічного Залізничного Училища. Там він навчився вправно креслити та перерисовувати фасади, скульптурні та архітектурні деталі. Варто визнати, що виходило в нього доволі непогано [3, с. 18]. Згодом Василь Григорович почав займатися перемальовуванням цікавих інтер'єрів та інших екзотичних диковинках в таких містах і селах, як Ворожба, Лебедин, Батурін, Ніжин, Конотоп, Стародуб та багато інших [2, с. 6]. За сприяння Загоскіна навіть побував у Криму де зміг ознайомитися з місцевим колоритом. Також під його керівництвом зміг доповнити свою загальну освіту, отримати фахову мистецьку архітектурну освіту наближену до програми Академії Мистецтв [3, с. 19].

В.Г. Кричевський не обмежувався лише архітектурною справою. Він цікавився філософією (читав роботи Джона Рескіна, Вільяма Морріса), класичною музикою, особливо любив «акварельно-прозорі та архітектурно-стрункі й спокійні прелюдії й фуги Баха». Відвідував різні науково-популярні лекції, які були в загальному доступі [3, с. 20].

У 1892 р. стає помічником харківського міського архітектора А. Шпігеля. Завдяки службі у Шпігеля В.Г. Кричевський здобув можливість познайомитися з іноземним мистецтвом, оскільки в будинок і його лад всередині був зроблений на англійський лад. Таким чином він зміг поповнити свої знання вивчаючи зовсім новий вид архітектурного мистецтва [3, с. 21; 4, с. 4].

По одного року роботи в міській управі переходить як проєктувальник до служби шляхів і будівель Курсько-Харково-Озівської залізниці. Паралельно працює три вечори на тиждень у проєктному бюро академіка Олексія Бекетова. У січні 1898 р. покидає службу управління залізниці. Попри те, що Кричевський покинув службу управління залізницею працювати особисто з Бекетовим не перестав. Той в свою чергу мав велику популярність як архітектор і відмовлятися від співпраці з ним було ю великою дурістю. Василь Кричевський працював у нього на композиційному проєктуванні фасадів та інтер'єрів. У 1903 р. припиняє роботу з ним через переїзд до Полтави. Там він працює над проєктом нового будинку Полтавського губернського земства. Працюючи над цим будинком він виконав усі форми, пропорції, деталі й конструкції [1; 3, с. 21].

З Олексія Бекетова почалися знайомства архітектора з багатьма видатними діячами. Для того щоб більше дізнатися про минуле України, зрозуміти її місце у світовій історії, Кричевський починає відвідувати лекції Сумцова та Редіна. Вивчаючи матеріали з етнографії, історії та археології, він порівнював український орнамент із Західним і Східним, з метою віднайти самотні українські мистецькі елементи [3, с. 24]. Доводив, що український стиль у мистецтві теж може, і навіть має користуватися такою ж популярністю як іноземні.

У 1902 р. Василь Кричевський брав участь у розкопках великого слов'янського городища біля села Ницахи, Охтирського повіту. Ці розкопки проводилися для XII Всеросійського археологічного з'їзду. Після такої роботи Комітет по підготовці з'їзду обрав художника своїм членом. Користуючись його професіоналізмом у сфері етнографії та мистецтва, було поставлено ще одне завдання з надзвичайно коротким дедлайном (два з половиною місяці). Потрібно було відтворити типову українську селянську хату Слобожанщини, з усіма деталями всередині та зовні. Виставка відкрилася 15 серпня, де експонат вразив не тільки гостей виставки, а навіть українських членів з'їзду [3, с. 24].

Восени 1902 р. в Полтаві у приміщенні губернського земства обговорювалася проблема занепаду мистецьких промислів на селі та пошуку рішення для їх підтримання. Як раз на одному з таких зборів піднялося питання проекту фасаду нового будинку губернського земства, який розробив Володимир Ніколаєв. Будівництво за його планом тоді вже почалося у стилі ренесанс, який був

популярний в російській провінції. Це викликало невдоволення у Кричевського та Васильківського. Митці підняли питання про необхідність використати для будинку місцевих форм та елементів. Їм вдалося призупинити будівництво. Аби уникнути проблем пов'язаних з політикою стилю замість українського назвали псевдо-мавританським, але суті це не змінило. Полтавським земцям не дуже сподобався проєкт, але ідея відкинута не була. Пішли чутки, що новий фасад робиться саме в українському стилі і це викликало обурення у представників великодержавно-шовіністичних кіл. У грудні 1902 р. рішення про будівництво губернського земського будинку в українському стилі було ухвалено. Попри прийняття рішення на користь Кричевського та української команди скандал не втратив свою силу [3, с. 24-26; 4, с. 9]. Але ця ситуація змусила розворушитися, як звичайних українських громадян, так і представників українських еліт.

З усіх проєктів В.Г. Кричевського будинок Полтавського земства найбільше висвітлює національні елементи та стиль української архітектури. В.Г. Кричевський був весь час присутній під час будівництва. Навіть переїхав з Харкова на деякий час до Полтави. Під час роботи над цією будівлею Кричевський зітнувся з проблемою збору інформації про архітектурні деталі оформлення, зразки і т.д. Тому аби виправити ситуацію протягом літа 1904 та 1905 рр. він разом з Василем Горленком подорожував селами Полтавщини, вишукуючи нові матеріали. Згодом вони напишуть книгу про українську народну творчість та народне мистецтво.

Під час подорожі Василь Кричевський зробив багато зарисовок, етюдів, зібрав експонати [3, с. 27-28; 4].

Опозиційно налаштовані члени Земства всіляко намагалися перешкодити реалізації проєкту Василя Кричевського. Через постійні нападки з боку Є. Саранцева архітектор припиняє роботу над будинком і їде до Києва, куди переїхала і його родина. Якби не втручання М. Біляшівського, то скоріше всього, до земства не були б передані навіть матеріали по будівництву будинку Полтавського земства. Порушилася робота над інтер'єрами. В. Щербаківський казав, що тема ескізів, які зробив Кричевський була набагато сильніша ніж та, за яку взявся Саранцев. Та попри це, вже тільки за ескізами можна називати план будинку Полтавського Земства якщо не світовим, то принаймні шедевром української нації. С. Таранушенко писав: «Будинок Полтавського земства мав для нашої новітньої архітектури епохальне значення. Його стиль визначив новий напрям у будівництві, до якого тяжить він і до сьогодні» [3, с. 28; 4, с. 12-13].

З 1917-1921 рр. починається новий, особливий етап у творчості митця. Своїми роботами та працею Василь Кричевський підготував підґрунття для майбутньої великої справи навіть не підозрюючи про це. Вийшло так, що ці роки стали символічними для появи та впровадження державних атрибутів України: герб, прапор, печатка, грошова одиниця. Мета створити державну символіку об'єднала дослідників та митців різних галузей для роботи над нею [5, с. 263].

Робота над створенням української валюти розпочалася у листопаді 1917 р. за сприяння Центральної

Ради. У березні 1917 р. Василю Кричевському доручили проєкти державних гербів, печатки та паперових грошей. «Форма українських державних кредитових білетів» була розглянута та затверджена на засіданні Генерального секретаріату. Ідея створення державної валюти отримала підтримку майже у всіх тогочасних урядовців, політичних діячів, а також творчої інтелігенції. Загалом, можна сказати, що українська громадськість сприятливо відгукнулася на створення власної національної символіки [5, с. 263; 3, с. 13]. Михайло Грушевський передав В.Г. Кричевському замовлення з умовою якнайшвидше розробити символіку. Працювати він мав над державними гербами Української Народної Республіки – Великим і Малим гербом. А ще Великою та Малою державними печатками УНР. Роботу треба було виконати за один тиждень. Після виконання проєктів з гербами він мав взятися за розробку дизайну для паперових грошей. Виявляється, що Кричевський почав працювати над грошима і поштовими марками ще в січні за дорученням тієї ж самої Центральної Ради. На жаль, ескізи та напрацювання згоріли в пожежі. Але залишилися деякі ненадруковані гроші у вигляді пробників. А у грошовий обіг, все ж таки, була випущена виготовлена за його проєктом банкнота у 2 гривні. У 1917 р. художник разом з Грушевським, Біляшівським, Нарбутом та іншими бере участь у підготовці комісії для розробки герба України. У березні 1918 р. його проєкти затверджує уряд [3, с. 41; 1].

Опрацювавши матеріали пов'язані з В.Г. Кричевським можна сказати, що він був активним учасником культурного та державного життя України. Ще

з дитинства він по-справжньому захоплювався саме українським мистецтвом і через свою роботу намагався її популяризувати. Його роботи гідно оцінювалися співвітчизниками та лякали ворогів, адже ті розуміли силу українського мистецтва і до чого ця сила може призвести. Те, що Кричевському довіряли роботу над важливими державними символами, свідчило про визнання його професіоналізму та авторитету. Митець з відповідальністю поставився до розробки державної символіки і зробив все що міг, попри те, що обставини іноді були сильніші за нього.

1. Дмитрієнко М.Ф., Грузін Д.В. Кричевський Василь Григорович // Енциклопедія історії України: Т. 5/ Редкол.: В.А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України / 2008. 568 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Krichevskiy_V

2. Щербаківський В. Пам'яті Василя Григоровича Кричевського // Визвольний шлях (Лондон), 1954. URL: <https://history.sumy.ua/research/article/294-shcherbakivskijvpyamyativasilyagrigorovichakrichevskogo.html>

3. Василь Григорович Кричевський: життя і творчість: монографія / Вадим Павловський // Нью-Йорк: Вид. Укр. Вільн. Акад. Наук у США, 1974 URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003966

4. Творчий подвиг Василя Кричевського: до 150-річчя від дня народження видатного митця і педагога: бібліографічний дайджест / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка; Н. Курносова. Суми, 2022. URL: <https://libsumy.com/wp-content/uploads/2023/01/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-.pdf>

5. Гроші в Україні: Факти і документи / М. Дмитрієнко, В. Ющенко, В. Литвин та ін. Київ: Фірма «ARS-Ukraine», 1998. 454 с.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

Антонов Є. М.

Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині
у творчості Віри Юрченко 3

Власенко В. М.

З епістолярію Костя Мацієвича 1922 р. 9

Гаврилишин П. М.

Виявлені джерела до вивчення біографії
Богдана Гаврилишина 15

Герасимчук О. М.

Формування організаційно-правових основ
переселення козаків Північного Лівобережжя
України на Кубань у 1820–1825 рр. 20

Зінченко І. Д.

До питання про формування кордонів України
в 40-50-х роках ХХ ст.: огляд вибраної історіографії 27

Король В. М.

Село Блотниця Талалаївського району
1950–1960-х рр. у матеріалах усної історії 30

Котельницький Н. А.

Праці В. М. Хижнякова як джерело з історії формування клерикальної політики земської ліберальної партії Північної України (80-ті рр. XIX ст.) 43

Лобко Н. В.

Матеріали про військову службу як джерело генеалогічної інформації 50

Медведєв І. А.

Події лютого-березня 2022 року в Тростянецькій громаді Сумської області: хронологія та факти 55

Пономарьова К. О.

Історія військових поселень на території України: до постановки проблеми 61

Шуть Т. І.

Соціально-економічне життя Сум у період німецької окупації (за матеріалами газети «Сумський вісник») 65

Тихомиров К. В.

Жертви окупаційного нацистського режиму на території України 70

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андрощук В. П.

В'ячеслав Липинський на дипломатичній
службі Української держави 75

Баб'як М. О., Дикий В. В.

Дипломатична співпраця УНР і ЗУНР у добу
національно-визвольних змагань 80

Гончаренко А. В.

Радянська історіографія ролі Великої Британії в еволюції
колоніалізму наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. 84

Дацків І. Б., Проць В. В.

Міжнародна діяльність Лонгіна Цегельського 90

Зінченко І. Д.

Південно-західний кордон УРСР в 40-х роках ХХ ст.:
делімітація та демаркація 95

Іванов І. А.

Діяльність Оди Нобунаги по об'єднанню Японії 99

Мірошніченко А. В.

Роль Томаша Масарика в становленні
незалежної Чехословаччини 105

Назаров М. С.

Основні етапи російсько-української війни 2022-2024 рр. 110

<i>Порфілова М. В.</i> Зародження, формування і становлення соціальної політики	114
<i>Рагуліна А. В.</i> Смертна кара за кодексами законів Давньої Месопотамії	118
<u>КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ</u>	
<i>Антоненко П. Ю.</i> Коренізація як передумова розвитку українського мистецтва в 1920-1930-х роках	121
<i>Антонов Є. М.</i> Ілля Ріпин – український художник	125
<i>Гвоздицька С. М., Єсін А. І.</i> Особливості сучасного етапу розвитку витинанки на Сумщині	129
<i>Глушенок Н. М.</i> Висвітлення стану дослідження поняття міждисциплінарної інтеграції	135
<i>Дегтярьов С. І.</i> Проект Батуринського університету гетьмана Кирила Розумовського	140

- Дегтярьова Д. С.***
Відстоювання феміністичних поглядів у драматичній
поемі «Бояриня» Лесі Українки 149
- Калінін І. М.***
Правознавство в чоловічих гімназіях
кінця ХІХ – початку ХХ ст. 155
- Картава К. С.***
Ганна Затиркевич-Карпинська – громадська діячка
та особистість 161
- Кудінов Д. В.***
Пансіон Ганни Іванової в Сумах: нотатки до історії
жіночої освіти 167
- Маркович О. С.***
Значення творчості Василя Кричевського 174
- Струпінська Д. В.***
Неполітичні проекти Георгія Нарбути як
складова української національної культури
початку ХХ ст. 181
- Ярош Н. В.***
Виховний процес у навчальних закладах системи
державних трудових резервів СРСР (1940–1950-ті рр.) 189

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№
Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.